

שובבו בנים שובבים – על הסיכוי לתשובה בסיפורו של אחר / ערן שילה

הקדמה

במאמרו "בסוף כלום – היו ומותו של ר' אלעזר בן דורディא"¹, מantha עמייחי חסן את סיפורו של רבוי אלעזר בן דורדייא לאור דבריהם של הרב דרייפוס, הרב שג"ר והרב ראמ"ם. הוא פותח את המאמר בסיכון הטמון בהכרת הסיכוי לתשובה, "פתח המילוט שמציע התשובה ממוסס את הנחיצות של הקים, ומאפשרת לנו להיות את היינו בבקשה לתשובה אך לא בתשובה עצמה".

עמייחי קורא את סיפורו של אחר כסיפור על אדם שלקח את התאותות עד לקצה גבול היכולת, אדם שהופך את תאוותו לדרך חיים. אלעזר בן דורדייא לוקח את תאוותו כל כך רחוק עד שהוא מפסיק לראות באנשים סובייקטיבים אונושיים, והוא מפסיק לפגוש אנשים ורואה אותם אך ורק ככלי למילוי תאוותו. כשהוא מגיע אל הזונה הגדולה מכלין היא מדברת עליו, לא אליו, אומרת שאלעזר בן דורדייא אין מקבלים אותו בתשובה.

כאן מבין אלעזר בן דורדייא שהוא איבד הכל, את העולם הזה ואת העולם הבא. אין לו עוד מקום בין האנשים והוא חוזר אל הטבע, אל המקום שטרם בראתו, שם הוא מבקש וرحمים. כשהוא מבין שאין בעולם מי שיירחם עליו, אפילו לא גרמי הטבע, הוא פורץ בভכי. הוא בוכה על הכל, "על הזמן שהתבזבז, על החטאים והעבירות, אבל בעיקר על ההתרגשות מהתשובה: 'אין הדבר תלוי אלא بي' – אני הסיפור". הוא מפסיק לחפש את התשובות בחוץ ובנקודת הוו הוא נולד מחדש ונפתח בפניו השער לתשובה.

בסוף המאמר חולק עמייחי על הצגת סיפורו של אלעזר בן דורדייא כאידיליה לתשובה הרוائية וمبקש לקרוא אותו בתרגום. התרגום של הפספוס, של החמצת החיים, טרגדייה שלא נותר לה עוד אפיק תיקון והיא נגמרה במוות. אך

¹ אביע 6. ניתן לעיין באתר ישיבת עתניאל בכתבota - <http://www.otniel.org/show.asp?id=37414>

בכל זאת בסופה של הטרגדיה, באיחור רב, ללא הזדמנות לתקן, לחיות מחדש, מגלה אלעזר בן דורディא את סוד החירות הטמון בתשובה "אין הדבר תלוי אלא ביי".

בחערת שוליים למאמרו מציע עמייחי לשים לב להשוואה המעניינת בין סיפורו של ר' אלעזר בן דורדייא לסיפורו של אחר. באלו ה先后ון שבתי אל מאמרו של עמייחי ועל שני היספרים וניטstyti לבדוק את ההשוואה ביניהם. בטרם אגש להשוואה בין היספרים נזקקתי לכתוב לעצמי סיכום וניתוח מסודר על סיפורו של אחר² ואציג אותו כאן. לסיפורו של אחר כמה גרסאות, במאמרי בחורתி ללכת בעקבות גרסת הבבלי בהגינה דף ט"ז עמוד א', במקומות בהם אצתט את גרסת היירושלמי אצין זאת.

פתיחה - הסיבות לכפירתו של אחר

מו"ר הרב רא"ם הכהן מסביר שהחטא של אחר היה שהකשיב לבת קול שאמרה "שובו בנים שוכבים חוץ מאחר". הרוב רא"ם טוען שהיא בפני AFTER הפתח לתשובה כל הזמן, אלא שהוא בחור ללכת אחורי הבית קול והליכה זו היא שסגרה בפניו את שערי העולם הבא. בחיבור זה ביקש להוכיח את האמירה של הוב רא"ם ולטעון שהחטא המרכזי של אחר היה בחוסר יכולתו לראות מעבר. הקשנתו של אחר לבת קול הינה רק דוגמא אחת לחוסר היכולת שלו, לראות מעבר, להכיל מורכבות, חוסר יכולת לקבל את מה שאינו מבין. חטא זה הוא שגורם לו להשגיח בבת קול והוא שמביא אותו לעזוב הכל ולקוץ בנטיעות ברגע בו הוא נפגש עם מציאות הסותרת את הנחות היסוד שלו³:

ת"ר ארבעה נכנסו בפרדס ואלו הן בן עזאי, ובן זומא, אחר ורבי עקיבא. אמר להם רבי עקיבא: כשהאתם מגיעים למקום אבני שיש תהור אל תאמרו מים מים...

(בבלי חגינה, יד ע"ב)

עוד בטרם הגיעם לפרדס ועליהם במעלה העולמות העליונים מזהיר רבי עקיבא את חבריו שלא יטעו ללכת אחר מראה עיניהם. יתכן שהשיש יראה

² מכיוון שבגדול אני מקבל את ניתוחו סיפורו של אלעזר בן דורדייא כפי שהוצע על ידי עמייחי, מאמרו חסר מני כתיבת ניתוח של הספר.

³ כפי שנראה מייד, לאחר כופר לאחר שהוא רואה את מטטרון יושב לכתוב את זכויותיהם של ישראל, דבר הסותר את הנחת היהוד שלו שחו"ז מהשם יברך אין אף אחד שיושב בעולמות העליונים.

בunningם כמו מים אך אל תטעו הוא בו, זו בדיקת הנקודה בה נופל אחר בחוסר יכולתו לראות מעבר.

חزا מיטטרון דאתיבאה ליה רשותה למיכתב זכחות זכחות דישראל, אמר: גמירה דלמעלה לא هي לא ישיבה ולא תחרות ולא עורך ולא עיפוי, שמא חס ושלום שתירשוו הן.

אחר יודע שללאכים אינם יושבים, כאשר הוא רואה את מיטטרון יושב וכותב את זכויותיהם של ישראל סותר את הנחת היסוד שלו. הוא לא מסוגל לראות מעבר, לא מצליה להכיל את המורכבות ומסיק מכך שאם הוא רואה עוד מישהו יושב בעולמות העליונים כנראה שיישנו ריבוי רשותם בשםים. בירושלמי מובאת גרסה אחרת מזו של הבעלי לנסיבות שהובילו לכפирתו של אחר:

פעם אחת היה יושב ושונה בבקעת גיניסר, וראה אדם אחד עלה בראש הדקל ונטל אם על הבנים וירד ממש בשלו. לאחר ראה אדם אחר שעלה בראש הדקל ונטל את הבנים ושילח את האם וירד ממש והזכיר נחש ומת. אמר כתיב שלח תשלח את האם ואת הבנים תקח לך למען ייטב לך והארכת ימים איךן היא טובתך של זה? איךן היא אריכות ימי של זה? ולא היה יודע שדרשה רבי יעקב לפנים למען ייטב לך לעולם הבא שככלו טוב והארכת ימים לעתיד שככלו אורוך.

(ירושלמי חנינה ב, א)

אחר איננו סתם אדם מן השורה, מדובר באחד מגדולי הדור, ר' אלישע בן אביה, אדם הנמנה עם חוג חבריו של רבי עקיבא ומרבותו של רבי מאיר. לבארה נראה תהוםה שאדם במעלתו כופר בכל בעקבות מקורה שכזה, מצער כל שיאיה. מעניין לקרוא גרסא זו על רקע אמריותו של אחר באבות דרבינו נתן:

אלישע בן אביה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא זומחה לאדם שבונה אבני תחילתה ואחר כך לבנים. אפילו באים מים הרבה ועומדים בצדין אין מהין אותו ממקומן. ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה למה הוא דומה לבנייה לבנים תחילת ואחר כך אבניים. אפילו באים מים קמעה מיד הופכין אותו: הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה למה הוא דומה לשיד שטוח על גבי אבניים אפילו יורדין עליו כמה גשימים אין מזיפות אותו ממקומו. אדם שאין בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה דומה לשיד שניתוח על גבי לבנים אפילו יורדין עליו גשימים קימעה מיד נימוק והולך לו:

הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה [למה הוא] דומה לכוס שיש לו פסיפס. ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד

תורה הרבה [למה הוא] דומה לכוס שאין לו פסיפס. שכיוון שנחטמא
הכוס נהפך על צידו ונשפך כל מה שבתוכו:
הוא היה אומר אדם שיש בו מעשים טובים ולמד תורה הרבה [למה
הוא] דומה לסוס שיש לו כלונוס. ואדם שאין בו מעשים טובים ולמד
תורה הרבה [למה הוא] דומה לסוס שאין לו כלונוס כיון שרוכב עליו
זורקו בכת ראש:

(*אבות לדבי נתן, פרק כ*)

באבות דרבי נתן אנו פוגשים רב שמכבר את המעשים על פני הלימוד, אך גם
העדפתו הבלתי למעשים יכול להוות תירוץ חלקי בלבד לכפירותו. אחר מצפה
שאם התורה מבטיחה למי שיקיים את מצוות שליח הקן אריכות ימים כך אכן
יהיה, הוא קורא הבטחה זו כפשה ולא כפי שדרש אותה רבי עקיבא. כadam
שבנה חלק גדול מתפיסה עולמו על השיבותם של המעשים⁴ הוא לא מסוגל
לחיות עם מה שנראה לו כמו העדר שכר על מעשים אלו. גם במקור זה ניתן
לראות איך קוצר ראייתו של אחר מוביל אותו לכפר מול מציאות שהוא איננו
 מבין.

סגירת נתיב התשובה בפני אחר

נשוב כעת אל גורתה הבעלית. לאחר שנטקל במציאות שנמצאת מעל השגתו וכפער
בעיקר יוצאה בת קול ומכריזה שנסגר בפניו הפתח לתשובה.⁵

אפקוחו לMITTEDרון ומהיוו שיתין פולשי דנוורא. אמרו ליה: מי טעמא
כי חזיתיה לא קמת מקמיה? איתיהiba ליה רשותא לימייחק זכותה
דארח, יצחה בת קול ואמרה שובו בנימ שוכבים - חזן מאחר, אמר:
הוואיל ואייטריד ההוא גברא מההוא עלמא ליפוק ליתהני בהאי עלמא.
נפק אחר לתרבות רעה. נפק אשכח זונה, תבעה.

שוב אנו נתקלים בקוצר ראייתו של אחר, כשהוא שומע בת-קול המכריםו שנסגר
בפניו הפתח לתשובה הוא אפילו לא מסוגל לחוש על חיפוש פיתרון למצב.
אחר מבחין אך ורק بما ששומעוות איזנו, הוא אוטם לאפשרות קיומן של
אפשרויות אחרות. תפיסת המציאות הפשטנית הזה מובילת אותו למחדף של
מאה שמנונים מעלות באורך חיוו. אחר שכפי שראינו קודם מבהיר את המעשים

⁴ ישנים מקומות בהם הוא משבח את הלימוד בגיל צעיר על פני הלימוד בגיל מאוחר, אך לא מוכר לי מוקור בו הוא מעדיף את הלימוד על פני המעשים.

⁵ מתבקש לעסוק בשאליה מדוע נעוש מטרון, אך מכיוון שבמאמר זה אני מבקש להתמקד
בדמותו של אחר אניה לשאלת זו.

על פני הלימוד פונה כעת בדרך של מעשים נמנעים אליהם יכול אדם להגיע והולך לזונה. הוא זורק את כל חייו המעשה ומחייב שאמנסגרו בפנויו שעריו העולם הבא לפחות יפיק את המרב מן העולם הזה.⁶

הזונה אליה מגיע אחר מזונה את האדם המגיע אליה כאחד מגדי הדור. רבי אלישע בן אבוייה, היא מתחקה להאמין שאדם כזה המחשב כל כך את מעשיו של האדם מגיע אליה.

אמרה ליה: ולאו אלישע בן אבוייה את? עקר פוגלא ממיישרא בשבת ויהב לה. אמרה: אחר הוא.

על מנת להוכיח לزונה שאין הוא עוד אלישע בן אבוייה המחשב את המעשים הטובים ואת מצותיו של ה' יתברך עוקר אלישע בן אבוייה צנון בשבת וمبיא לה אותו. מיד אומרת אותה זונה: אחר הוא, אני יודעת מי הוא העומד לפניך אין זה אלישע בן אבוייה, זהו בודאי מישחו אחר.

אלישע בן אבוייה, שהיה אחד מגדי הדור, מאבד את שמו, כל גדולתו ועברו המפורסם כמו נמחקים, מעתה ולהלאה ידבק בו הכנוי אותו מעניקה לו אותה זונה- אחר. יותר לא נשמע את חכמים מדברים על רבי אלישע בן אבוייה אלא רק על אחר, ומכאן ולהלאה הוא יזכיר בפי כל כחכם שהליך אל הזונה.

ניסיונו של רבי מאיר להחזיר את אחר בתשובה

מכאן עוכרת הגمراה לתאר את שיחותיו של אחר עם תלמידו, רבי מאיר, אחד מחמשת תלמידיו של רבי עקיבא ששרדوا את המגפה. כאן כבר מתחילה להציג דמות של כופר לתאבורן, מעין פרובוקאטור, המקנתר את רבי מאיר בשאלות عليهן הוא מכיר את תשובותיו של רבי עקיבא:

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שייצא לתרבות רעה, אמר ליה: מי דכתיב: גם את זה לעמת זה עשה הא-להים?

אמר לו: כל מה שבראו הקדוש ברוך הוא ברא לנו, ברא הרבים - ברא גבעות, ברא ימים - ברא נהרות.

אמר לו: רבי עקיבא רبك לא אמר כן, אלא: ברא צדיקים - ברא רשעים, ברא גן עדן - ברא גיהנם. כל אחד ואחד יש לו שני חלקים, אחד בגן עדן ואחד בgehennom,זכה צדיק - נטול חלקו וחלק חברו בגן עדן, נתחייב רשות - נטול חלקו וחלק חברו בgehennom.

⁶ הרצון להפיק את המרב מן העולם הזה מזכיר את אלעזר בן דורדייא, הרב עדין שטיינזלץ כותב שאחד הפירושים האפשריים לשם "אחר" לקוח מפעיל שימושתו היא: מיוחס-அחוֹת תאוֹת.

אמר רב מישרשיא: מי קראה? גבי צדיקים כתיב: לנן הארץ משנה יירשו. גבי רשעים כתיב: ומשנה שברון שברם.

רבי מאיר דורש את הפסוק על הטבע ומסביר שלכל דבר שברא הקב"ה בעולמו נברא דבר הדומה לו, ימים-נהרות, הרים-גבעות. אחר מביא את דרישתו של רבי עקיבא שמסביר שזה לעומת זה לא מעיד על דמיון אלא על שינוי, על דבר והיפוכו. רבי עקיבא, כפי שהוא שומעים מאחר, דורש את הפסוק על צדיקים ורשעים ועל השכר והעונש הצפויים להם. אחר מכיר היטב את דרישתו של רבי עקיבא על השכר הצפוי לצדיקים ועל העונש הצפוי לרשעים, הוא גם יודע מזמן היכן הוא ממוקם. הוא יודע שככל הנראה הוא עתיד לרשעת גיהינום עם שאור הרשעים אך אין בידיעה זו בכדי לגרום לו לעשות תשובה. סירובו של אחר לשוב בתשובה נראה קשה עוד יותר על רקע הפסוק הבא עליו הוא דין עם רבי

מאיר:

שאל אחר את רבי מאיר לאחר שיצא לתרבות רעה: מי דכתיב: לא יערכנה זהב וזכוכית ותמורתה כל' פז?

אמר לו: אלו דברי תורה, שקשין לקנותן כל' זהב וכלי פז, ונוחין לאבדן כל' זכוכית.

אמר לו: רבי עקיבא רבן לך אמר לך, אלא: מה כל' זהב וכלי זכוכית, אף על פי שנשברו יש להם תקנה - אף תלמיד חכם, אף על פי שסורה יש לו תקנה.

כאן דורש רבי מאיר את הפסוקים על דברי התורה ועל הקושי שבHASHGATIM והקלות בה ניתן לאבדן. אחר לעומת זאת שב ומצטט את רבי עקיבא שדורש את הפסוק על תלמיד חכם שאף על פי שסורה, יש לו תקנה. לכואורה הדרשית שדורש אחר בשם רבי עקיבא עלולה לעורר אותו לתשובה אך שוב לנו רואים שלא לך. רבי מאיר מנסה לעורר את אחר, להרוחיב את ראייתו וקורא לו לשוב.

אמר לו: אף אתה חזור בר!

אמר לו: כבר שמעתי מאחורי הפרגוד: שובו בניים שובבים - חזן מאחר.

אחר מתעקש לא לראות מעבר, הוא שב ונתקלה בכת קול וטווען כלפי רבי מאיר שדרשתו של רבי עקיבא לא תקפה לגבייו. אחר לא מסוגל להנתנק מכת הקול ששמע, דרישתו של רבי עקיבא כמו חולפות מעלייו, הוא לא מסוגל להכיל מורכבות ולהפץ את הנוסחה שתיעזר לשוב למורות הכלול. בשלב הבא אנו פוגשים באחר כשהוא רוכב על הסוס בשחתת ורבי מאיר מהלך אחריו בכדי ללמד תורה מפי:

תנו רכנן: מעשה באחר שהיה רוכב על הסוס בשבת, והיה רבי מאיר מהלך אחורי ללימוד תורה מפיו. אמר לו: מאיר, חזר לאחריך, שכבר שיערתי בעקביו סוסי עד כאן תחום שבת.

אמר ליה: אף אתה חזר בך. אמר ליה: ולא כבר אמרתי לך: כבר שמעתי מאחורי הפגוד שובבו בניהם שובבים - חזון מאחר? ! אחר מורה לרבי מאיר לחזור על עקבותיו מכיוון שלפי חשבונו הם הגיעו לקצה תחום שבת, רבי מאיר שב ומקש מאחר לחזור בתשובה. בסיפור כפי שהוא מופיע בירושלים מבוארת הסיבה בגללה קורא רבי מאיר לאחר לחזור בו: א"ל דיקך מאיר עד כאן תחום שבת א"ל מן הן את ידע א"ל מן טליי דסוסי דהוינא מנין והולך אלףים אמה א"ל וכל הדא חכמתא איתך ולית את חזר בך?

(ירושלים חנינה ב, א)

רבי מאיר שואל את אחר, אם עד לכאן מגיעה חוכמתך, אם אתה בקי באלהות יכול לחשב את קצה תחום שבת, מדוע אין חזר בתשובה. כמו בפעם הקודמת אחר אטום לפתח שמנסה להראות לו רבי מאיר והוא שב ונתלה באותה בת-קול. למורת זאת חזר עם רבי מאיר וייחדיו הם פונים אל בית המדרש:

תקפיה, עיליה לבי מדרשה. אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר לו: אין שלום אמר ה' לדשעים. עיליה לבי כניתא אחרית, אמר ליה לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר לו: כי אם תכבסי בנתר ותropic לך ברית נכתם עונך לפני. עיליה לבי כניתא אחרית, אמר לינוקא: פסוק לי פסוק! אמר ליה: ואת שדור מה תעשי כי תלבשי שני כי תעדי עדי זהב כי תקרע בפוך ענייך לשואתפי וגוו.

UILIAH LBI KENISHTA ACHERITI, UD DEUILIAH LTALISER BI KENISHTA, COLOHO PESOKO LIYAH CI HAY GOUNA. LBETRA AMAR LIYAH: PESOK LI PESOK! AMAR LIYAH: VLRUSHU AMAR AL-HIM MA LA LSOFER CHKI GOV. HOHO YINOKA HOH MEGAMM BILISHNA, ASHTAMU CMA DAAMER LIYAH VLAALISHU AMAR AL-HIM. AIKA D'AMRI: SCINA HOH BAHADIA VOKRUAH, VSDRUA LTALISER BI KENISHTA. VAIKA D'AMRI, AMAR: AI HOAI BIDI SCINA - HOH KRUNEA LIYAH.

את המשפט "תקפו עיליה לבי מדרשה" ניתן לפרש לשני צדדים, ניתן לומר שרבי מאיר שלא מוכן לוותר על רבו כופה עליו לבוא אליו אל בית המדרש. מיידך ניתן לומר שהיא זה אחר שמאס בניסיונו של רבי מאיר להסביר בתשובה ולכך גורר אותו אל בית המדרש. כך או כך מגיעים אחר ורבי מאיר לבית המדרש ופוגשים בתינוק, אחר מבקש מהתינוק שיגיד לו פסוק. באגדות

רבות אנו רואים שהז"ל ראו בפסוקי התינוקות מאין רמז מהקב"ה, בעצם ניתן לראות בפסוקי התינוקות מעין בת-קול נוספת. שלושה עשר בתים מדרשות עוכרים אחר ורבי מאיר ובכולן אומר התינוק פסוק ממנו משתמע שאין לאחר סיכוי לזכור בתשובה. הגمرا מספרת שהתינוק השלווה-עשר, שהוא מגมงם, נשמע לאחר כאילו הוא אומר "ולאלישע אמר אלהים מה לך בספר חקי". אזכור שמו במפורש חותם את הנגולל סופית בעניין אחר, כמו אלעזר בן דודיא שפונה אל איתני הטעב גם אחר הפונה אל התינוקות נעה בסירוב. אלא שבעוד שאצל אלעזר בן דודיא זהה נקודת המפנה בה הוא לוקח אחריות ועשה תשובה, אחר מוכן לקרוא בסכין את מי שביעינו מבשר סופית את אובדן תקוותו. שוב מוביל אותו קוצר ראייתו לייחס חשיבות יתרה לפסוקי התינוקות ובכך לאחר עצמו הוא שחוסם את דרכו לעולם הבא.

לאחר מותו של אחר – נתיב התשובה הנסתור

לקראת סופה של הסיפור פונה הגمرا לתאר לנו את המתරחש לאחר מותו של אחר, כאן אנו מתוודעים לראשונה לכך שכנראה שאכן היה לאחר פתח לתשובה:

כיו נח נפשיה לאחר אמר: לא מידן לדידינה, ולא לעלמא דatoi לית. לא מידן לדידינה - משום דעתך באורייתא, ולא לעלמא דatoi לית - משום דחתא.

כאשר נשמו של אחר מגיעה לבית דין של מעלה המazonים כמו שקולות, שערן גן עדן סגורים בפניו בגל מעשי הרעים אך גם שעריו הגיהנים נעלמים בפנים מי שלמד כל כך הרבה תורה. אחר נשאר תלוי ועומד בבית דין של מעלה, כמת סגורה בפניו הדרך לתשובה, כתע הנתייב היחיד שלו לגן עדן עוברת דרך מירוק החטאים בגיהנים. רבי מאיר מרhom על רבו הנשאר תלוי ועומד ושאל מתי יבוא יומו להגיע לפני בית דין של מעלה ואז תהיה לו אפשרות לשולח את נשמו של אחר למירוק החטאים בגיהנים:

אמר רבי מאיר: מוטב לדידינה ולית לעלמא דatoi, מתי אמות ואعلاה עשן מקברו. כי נח נפשיה דרבוי מאיר סליק קווטרא מקבריה לאחר. אמר רבוי יוחנן: גבורתא למיקלא רביה? חד הוה ביןנא ולא מצין לאצולה. אי נקטיה ביד – מאן מרמי ליה, מאן? אמר: מתי אמות ואכבה עשן מקברו! כי נח נפשיה דרבוי יוחנן – פסק קווטרא מקבריה לאחר. פתח עלייה ההוא ספרDNA: אפילו שומר הפתחה לא עמד לפניך, רבינו.

בבוא יומו של רבי מאיר הוא אכן שולח את נשמתו של אחר לגיהנום וקברו מתחילה להעלות עשן ובי יוחנן כועס על רבי מאיר וושואל מהי הגבורה הגדולה שבשלשות את רבע להישרף בגיהנום, וכי אין דרכים אחרות להעלות לגן עדן תלמיד חכם בומרתו של אלישע בן אבוי ? אם עולה לשמיים ואחק אותו בידי מי יוכל למנוע ממנו להכנסו לגן עדן ? אכן רבי יוחנן נפטר ומכוnis את אחר לגן עדן. אם לאחר מותו, לאחר המות בו אין עוד פתח לתשובה מצליה רבי יוחנן לפתח לאחר את שעריו גן עדן, קל וחומר שבחייו יכול היה אחר לשוב בתשובה. הסיפור בגמר מסתiemם בהגעהה של בתו של אחר לרבי בכדי לבקש ממנו

צדקה :

בתו של אחר אהיה لكمיה דברי, אמרה ליה : רבי, פרנסני. אמר לה : בת מי את ? אמרה לו : בתו של אחר אני. אמר לה : עדיין יש מזרעו בעולם ? והא כתיב : לא נין לו ולא נכד בעמו ואין שריד ב מגוריו ! אמרה לו : זכור ל佗תו ולא תזוכר מעשו. מיד ירדה אש וסכסכה ספסלו של רבי.

כאשר מגיעה בתו של אחר לבקש צדקה, תוהה ובי מי אביה, כשהוא שומע שהיא בתו של אחר מתפללא רבי שנתר עדיין מישחו מזרעו של אותו רשות. בתו של אחר מבקשת מרבי לזכור את תורתו של אביה ולא את מעשו הרעים, בעקבות בקשתה יורדת אש מן השמיים ומתחילה לשורוף את ספסלו של רבי.

שוב אנו פוגשים רמיזה מן השמיים בעניינו של אחר, אך כעת, לאחר מותו, בפעם הראשונה זו רמיזה חיובית. עכשיו, כאשר שערו תשובה סגורים בפני מגיעה מעין בת-קול נוספת המספרת לנו שככל אותו זמן בו התעקש אחר לлечת בעקבות אורתה בת-קול ששמעו מஅחרוי הפגוד היו שעריו תשובה פתוחים בפניו. לו רק היה אחר מರיחיב את ראייתו, לו רק היה מסוגל להכיל מוכבות, לראות מעבר לאותה בת-קול ששמעו, היו שעריו גן עדן נפתחים בפניו כשם שנפתחו בפני אלעזר בן דורディא. כמו סייפורו של ר' אלעזר בן דורדייא גם כאן מסגיר בכך של רבי את עומק הטרגדיה ואת כוחה של התשובה ויוטר מכך את כוחו של

לימוד התורה :

בכה ואמר רבי : ומה למתגنين בה - כן, למשתבחין בה - על אחת כמה וכמה.

כמו בסיפורו של אחר גם כאן בכיתתו של רבי היא אמביוולנטית. נראה שמעבר לכך שהוא מגלת את כוחו של לימוד התורה, הוא בוכה על הטרגדיה של מי שהוא אמר לו להיות אחד מגדולי התנאים והפסיד את כל עולמו בחוסר יכולתו לראות מעבר, בחוסר יכולתו להאמין בקיומה של התשובה.

השווואה בין הספרים

כאן המקום לעורך את ההשוואה בין שתי הטרגדיות עליהן בוכה רבי. ר' אלעזר בן דורדייא, הוא הפך הגמור מן המודל אותו מציב רבי אלישע בן אבוייה באבות דרבי נתן. אדם שמעשיו לא סתום מוקלקלים, אלא שנראה שהוא עשה קריירה מהhocיה לאיזה שפל יכול להגיע האדם. מולו עומד אחר, אדם שגם חכמים שבקרים אותו לא יכולם שלא להתפעל מגודלו. בנקודת השפל שלהם נתקלים שניהם בمعنى בתקול המכרצה שנסגר בפניהם הפתחה לתשובה.⁷ שניים שומעים מזונה, מי שנמצאת בתחום הסולם החברתי, עד כמה רחוק מן הקדושה הם הגיעו.⁸ שניים פונים לחפש את תשועתם אצל אחרים, ר' אלעזר בן דורדייא אצל איתני הטבע ואחר אצל תינוקות של בית רבנן.

כאן מופיעה נקודת השוני המהותית ביניהם, בעוד ר' אלעזר בן דורדייא מבין שלמרות שהמציאות נראהיה אבודה, לו ורק לו יש את הסיכוי להצליל את המצב, אם רק ירצה בכך הוא יכול לשוב בתשובה שלמה ולפתח בפניו מחדש את שעריו העולם הבא. אחר מסרב לראות מעבר, לחשוב על פתרון יצירתי פורץ דרך, הוא מוכן לרוץ את מי שהודיעו לו שנסגר בפניו הפתחה לתשובה. בעוד אלעזר בן דורדייא מקבל בסופו של דבר את התואר רבי, אלישע בן אבוייה מאבד אפילו את שמו הפרטיא לטובות כינוי שמבטא כל הנitin את מורות הרוח ממנה. ר' אלעזר בן דורדייא מקבל כרטיס כניסה ישיר אל שעריו העולם הבא הננעлиים בפני

אחר. יש מי שקונה עולמו בשעה אחת ויש מי שמאבד אותו למשך בת-קיימ. על שניהם בוכה רבי בכויות אמביולנטיות, בשני המקרים מבכה רבי את ההחמצה הגדולה, אצל אלעזר בן דורדייא החמצה שלא מותירה לו מקום בעולם לאחר תשובתו, שהרי תשובתו מתאפשרת במחair חיון. אצל אחר הבכי הוא על מי שהתשובה הייתה עבورو מעבר לדלת, מי שזכות לימוד התורה שלו עמדה לו תמיד למורות הכלול, אך הואבחר בקוצר ראייה, בטעות של רגע, לנעל בפני עצמו את הפתחה לתשובה.

⁷ אצל אחר מזכיר בכת קול ממש ואילו אצל ר' אלעזר בן דורדייא באמירותה של הזונה (עיין במאמרו של עמיחי חסן).

⁸ כפי שזיהן אצל ר' אלעזר בן דורדייא משמשת הזונה מעין בת קול ואילו אלישע בן אבוייה מקבל את כינויו "אחר" מזונה.

מכיויתו של רבי על ר' אלעזר בן דודיא ניתן ללמידה על כוחה של התשובה אף גם לשימוש התמרמות. "התמרמות על הדגם, על הסבל, על האידיאליותיה שהסיפור הזה עלול לעודד, על התקון שmagiu רק בחידון".⁹ מכיויתו של רבי על אחר ניתן ללמידה על כוחו של לימוד התורה אף גם לשימוש את הכאב על החמצת הסıcıוי לתיקון.

חתימה

בין שתי בכויותיו של רבי אני עומד וمبקש למצוא את נתיב התשובה אל ה' יתברך. אני מוצא בכוכיותו את פוטנציאל התקון התיולי רק כי, אני שומע את התביעה להכיר בכוחה הכלתי מוגבל של התשובה. אני שומע את הקריאה להרחיב את אופק הראייה שלי, להאמין באל המכחיה לחשובי על אף חטאיכ וללא ללכט אחר קולות המנסים לסגור בפניהם את שערי התשובה. אני גם עיר לכך שם לא מתעוררים בזמן מהירה של התשובה עלול להיות יקר עד כדי יציאת הנשמה וער לא פחות לכך שרגע אחורי יציגתה נחסמ הנתיב באופן סופי.

"תשב אנוש עד דכא" - עד دقדוכה של נפש.

(לוטרבה, פרשה ג)

שנזכה לשוב עד ה' אלוקינו בתשובה שלמה.

⁹ מתוך מאמרו של עמייחי חסונ.